

Gerevich András

SZÍNES DÖGKALAUZ

DALLOS ÁDÁM: A HENTES ÉKKÖVEI (III.), 2016

*“Hope is the thing with feathers
That perches in the soul”*

Emily Dickinson

Távcsővel figyeltem a hálóban vergődő poszátákat a Balaton-parti nádasban. Kis vászonzacskókkal besétáltunk összegyűjteni a madarakat, egy nap több százat is. Tíz éves voltam, és csak a fecskéket szerettem kiszedni, mert szelídek voltak, nem sivalkodtak és nem csípték véresre az ember kezét, nem csapkodtak és nem gabalyodtak bele kibogozhatatlanul a láthatatlan háló cérnaszövetébe. Madárgyűrűző tábor volt, a tudomány nevében zaklattuk a madarakat, így mérve fel vándorlási útvonalait és szokásait. Nagy öröm volt, amikor olasz vagy izraeli gyűrűs madarat fogtunk be. Én voltam a legfiatalabb, én csak abban gyönyörködtem, ha jégmadár vagy gyurgyalag akadt a hálóba. A félnomad tábor Fenékpusztán működött, esténként bográcsban főztük a lencse- és babkonzerveket, és bár a vasútállomás használaton kívüli vécéjéhez kaptunk kulcsot, a Balatonban szerettem elintézni a dolgaimat, és esténként szintén a kis öbölben mosdottunk le szappannal, amíg el nem lepték a tavat az angolnatelemek. Az egyik nyáron a zacskókból a madarak néha törött szárnyal, kitekert lábbal, kitépett nyelvvel kerültek elő, félholtan pislogva; valaki érzéketlenül cibálta ki a függőcinegéket és nádirigókat a hálóból, míg ki nem lett tiltva. Megtörtént, hogy cafatokra rágott véres madárdögök csüngtek a háló alján: nyestek csócsálták le a húst a csontjaikról. A nyolcvanas években, nyáron a Zala folyó élővilágát kékalga mérgezte, lebénult madarakat gyűjtöttünk be a partjain és próbáltunk felgyógyítani, úgy kellett a pépessé cincált rovarokat és sneciket lenyomni a torkukon, amikor már enni sem tudtak. Minden hajnalban összeszedtük az elpusztult tetemeteket. A civilizációt a tudományos adatgyűjtés brutalitásán túl egy lakókocsiban álló pb-gázzal működő jégszekrény jelentette, ebbe gyűjtötte a táborvezető az elpusztult ritka madarakat, itt várták lehűtve a preparátort, hogy szabadíszként végezhesék rövid életüket. A madarak, persze, szinte mind szabadon elrepülhettek, gyűrűvel a lábukon, traumával kis agyukban, nem lett belőlük se leves, se lecsó, mint néhány odatévedt turista képzelte. Csirkéket hoztunk a piacról, azokat vágtuk le, itt ettem életemben először sült vért. Ezek voltak gyerekkorom legemlékezetesebb nyarai.

A gyurgyalagok viszont nem mindenhol kerülnek ki élve a hálóból, a vándormadarak jelentős része soha nem tér vissza költeni: csak a Földközi tengeri térségben becslések szerint évi 25 millió madarat ölnek meg passzióból. Miközben egy gólyából vagy kócsagból akár finom vacsora is lehet, az ölyvek és búbosbankák

dekorációk lesznek, vagy azok sem, a színes kupacokba hányt madarak néha csak pózoló szelfik hátterei az Instagramon, pompás tollaik és a számozott alumínium lábgyűrűk afrikai törzsi nyakláncok. Az elpusztított madarak nem többek, mint a sportlövészet ingyenes célpontjai, tarka játékok, vagy szobadíszek és ékszerek.

Dallos Ádám képén (III. tábla) a madármészárlás barbár eredményét természetes szépségében mutatja be. A festmény kompozíciója a régi nagy enciklopédiák és a modern madárhatározók ártatlan, színes tablóira emlékeztet, amelyeket gyerekkoromban magam is forgattam, hogy megtanuljam a madarak tudományos, latin nevét. Nem füsti fecskét gyűrűztünk, hanem *hirundo rusticát*. Megidézi a németalföldi barokk csendéleteket is, a képkeretből kíváncsian kikukucskáló egzotikus madarak izgalmas színvilágát éppúgy, mint az általában sötétebb árnyalatú, a leölt vadászszákmány bőségét felmutató alkotásokat. Dallos festményének élénk tarkasága és dekorativitása a kortárs divatmárkák nyári pólóira és bermudanadrágjaira is emlékeztet. Messziről megközelítve a képet, amíg nem tudjuk kivenni, pontosan mit is ábrázol, a zínkavalkád vidám és felszabadult érzést kelt. A pusztítás esztétikus, sőt, egyszerre kelt undort, és gyönyörködött.

Dallos Ádám eddigi művei főként három motívum köré épültek: meztelen, fiatal férfiak, fenséges madarak és állatok (pl. hattyúk, pávák, lovak, kobrák), és kibelezett, széttépett állati tetemek; ezeket gyakran kombinálja egymással. A képein megjelenik az élet szépsége és törekenysége, az elmúlás és a pusztítás fenyegetése és rettenete, és a halál könnyörtelen nagyszerűsége is. Mint a szecessziós szimbolista mesterek, folyamatosan esztétizál és fennköltté tesz, elemel, de az ecsetvonásai durvák, a lendülete vad, és az alanyaival gyakran kegyetlen. Pályája elején fiúkat festett, meztelen fiatal sráccokat, méretes pénisszel, törekeny, karcsú testtel, feltárulkozó odaadással. A rózsaszín háttér előtt a „Barbie baba” fiúk giccsbe hajló szépsége nem csak a feminin férfiszépség dicsérete, mert a testiség, a csábító tekintet a szemléltőt vagy felizgatja, vagy zavarba hozza: a férfitestek kitarulkozása provokál és konfrontál. A képek szemléltője akaratlanul is voyeurré válik, a fiúk a vágy tárgyai lesznek. A kiszolgáltatottságuk és törekenységük potenciális áldozattá teszi őket, miközben a vágy sötét erejét hergelik és gerjesztik. Dallos későbbi aktjain az erőszakra való utalás hangsúlyosabban is megjelenik, a festményei mitologikus történeteket idéznek meg. Az egyik képen a meztelen fiú mellett embernagyságú sas áll, mint a fiatal Ganümedesz mellett az átváltozott Zeusz, aki beleszeretett és később ragadozómadár formájában rabolta el. Egy másik képen a meztelen fiú fölött lecsapásra emelkedő hattyú magasodik, mint Zeusz Léda fölé. Ezek a festményeken a korábbi rózsaszín háttér elsötétül és nyugtalanul viharzik, a környezet vad zínkavalkádja fenyegetően hat.

Az állati tetem a legkésőbb megjelenő motívum. A tárgyalt képről a meztelen fiúk eltűntek, a korábban gyakran fenyegető, támadásra lendülő madarak elpusztultak. A madarak lettek az áldozatok, akik végső soron ugyanolyan védtelenek, törekenyek és kiszolgáltatottak, mint a fiúk. A gyász és szorongás hiánya, az érzéketlen pusztítás és a leölt tetemek nyugodt szépsége ugyanúgy provokál és konfrontál, mint az aktok csábító tekintete és pózolója. A madarak lemészárlását, megnyúzását és kibelezését Dallos nem festi meg, csak az eredményt – a már elcsen-

desült környezetben, az élénkzöld gyepen szétszórt tollak és pihék és kitekert nyakak utalnak csupán a vergődésre és szenvedésre. Bár az emberi test látszólag teljesen eltűnt, néhány megkopasztott, kibelezett madár látványa színeiben és formájában fonnyadt, letépett, élettelen péniszre, herezacskóra és -golyóra emlékeztet. Ez a vizuális hasonlóság a sorozat többi képén még tisztábban látható. Dallos nem csak a madarakkal számol le, hanem a nemzés szervével, így az emberiséggel is. A képen a pusztítás teljes és visszafordíthatatlan – egyetlen túlélője sincs.

Gyerekkoromban a nagybátyám zempléni tanyája környékén fészkelte egy saspár, mindenki megcsodálta a fenséges, ritka madarakat, aki arra járt. Nagy szomorúságunkra egyik évről a másikra eltűntek. Csak évekkel később derült ki, hogy mivel a sasok rendszeresen megdézsmálták a baromfit, és gyakran a szabadon kapirgáló csirkéket vitték a fiókáknak, titokban a tanya gondnoka mérgezte meg őket. Az emberiség elpusztítja a környezetét, az anyatermészetet, az éghajlatot, miközben a tengereket és a szárazföldet megmérgezi, kivágja az erdőket, leöli és kiirtja az állatokat és madarakat. A madarak pusztulása az emberi civilizáció végső stádiumának előjele, az apokalipszis korai fázisában élünk. A gyerekkorom óta eltelt néhány évtized alatt a hazai fecskék populációja a felére csökkent, néhány korábban gyakori madár szinte teljesen eltűnt. A Föld jelenlegi teljes madárállományának majdnem háromnegyede baromfi, létezésük egyetlen célja, hogy hentespultra jutva mézarszéken adják ki lelküket. A televízió egyre gyakrabban ad hírt a felhőkből záporozó madártetemekről, a homokos tengerpartokra sodródó döglött pingvinekről, az öblöket beborító olajfoltokban félholtan hullámzó, már vergődni is gyenge madárroncsokról. Dallos képén nem csak a természet és a madárvilág pusztulásának lehetünk tanúi, hanem az emberi civilizáció jövőjébe is betekintést nyerünk. Itt hever a tetemek között Shelley pacsirtája és Keats csalogánya, Baudelaire albatrosza, Poe és Arany hollói, Hughes és Nietzsche varjai, Ady héjái és Tandori verebei. A kép vidám tarkasága mögött a civilizáció halálhörgése visszhangzik és az apokalipszis jeges szele sűvít.